

Muistio toimittajakoulutuksen neuvottelukokouksesta

Aika: 10.11.1995 klo 13.15-16.25

Paikka: Tampereen yliopiston päärakennus, kokoushuone 1

Läsnä: Kaarle Nordenstreng (puheenjohtaja, TaY), Päivi Anttila (TYT/TaY), Jarmo Häkkinen (SJL), Erkki Jyrkinki (TYT/TaY), Seppo Kangasniemi (SJL), Esko Lampinen (TaY), Annamaija Manninen (JY), Helvi Miettinen (TaY), Merja Minkkinen (TaY), Ulla-Kaarina Mäkelä (TaY), Lauri Norvio (GTL), Pekka Oksama (SJL), Risto Pylkkänen (TaY), Lars Rosenblad (SSKH), Esko Salminen (TaY), Eero Savisaari (TaY), Liisa Sundberg (SJL), Inari Teinilä-Smid (TaY), Pertti Tiihonen (HY), Kristiina Turpeinen (SJL), Hannu Vanhanen (TaY), Markku Åberg (SJL), Olli Ylönen (pöytäkirjanpitäjä, TaY)

1. Avaus

Tiedotusopin laitoksen johtaja, professori Kaarle Nordenstreng toivotti osanottajat tervetulleeksi ja muistutti alan koulutuksen 70-vuotisjuhlavuodesta.

Todettiin osanottajat (liite 1). Päätettiin edetä osanottajille kokouksessa jaetun esityslistan mukaisesti (liite 2). Puheenjohtajana Kaarle Nordenstreng, sihteerinä projektiavustaja Olli Ylönen.

2. Kuvajournalismin koulutuksen kehittämistarpeet

Opetusministeriön 3.11.1995 päivätyyn kirjeeseen (liite 3) viitaten puheenjohtaja pyysi näkemyksiä, siitä miten annetut tehtävät mahdollisimman hyvin voidaan annetussa ajassa tammikuun loppuun 1995 mennessä hoitaa.

Jarmo Häkkinen muistutti taustasta. Asiasta on keskusteltu lehtikuvaajien yhdistyksessä samoin kuin Suomen journalistiliitossa. SJL liittokokous päätti toukokuussa 1995 ryhtyä toimiin asiassa. Rengasmetro Tampereen yliopiston tiedotusopin ja Taideteollisen korkeakoulun välillä toiminut aiemmin. Häkkisen mielestä opetusministeriön tehtävänasettelu tuntuu hyvältä.

Lauri Norvio korosti että yliopistotasolla tätä asiaa on todella pikaisesti selvitettävä, koska alemmilla tasoilla ollaan oltu hyvin aktiivisia. Ripeä toiminta tarpeen, että kehitys tuottaa järkeviä, myös elinkeinoelämää palvelevia kokonaisuuksia.

Markku Åbergin mielestä mietittävä kuvaa yleensäkin eikä ainoastaan lehtiin. Alalla visuaalisuus on yhä tärkeämpi asia. Koulutuksessa Taideteollisen tarjonta on osin aika kaukana journalismista.

Nordenstreng huomautti viestinnän digitalisoitumisen myötä haasteiden vain kasvavan. Resursseja on toimittajakoulutusyksiköissä niukasti; Tampereella on kuvajournalismin lehtoraatti. Miten opetusministeriön tehtävä käytännössä hoidettaisiin?

Hannu Vanhanen viittasi Åbergin näkemykseen ja korosti alan ja käsitteistön olevan muuttumassa: kuva osa visuaalisuutta hypermedia-, multimedia- ja verkkokehityksessä. Samalla jokainen koulutusyksikkökin joutuu miettimään uusia lähtö-

kohtia. Kuvaa pitää arvostaa enemmän ja esimerkiksi internet on vielä epävisuaalinen. Kehittämistä tarvitaan. Käytännössä OPM:n kirjeen koulutusyksiköiden (SSKH, Jyväskylän viestintätieteiden laitos ja Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos) lisäksi varmaan on tarpeen kuvaajien edustus vaikka SJL:n kautta. Samalla Taideteollisen korkeakoulun ja Lahden muotoiluinstituutin edustuksen voisi ottaa mukaan. Tehtävässäkin edellytetään eri tahojen kuulemista. Missä määrin esimerkiksi opistotasolle esitetään ammattikuvaajien koulutusta?

Norvio huomautti opetushallituksen Lasse Lyytikäisen olevan parhaiten tietoinen opistojen tilanteesta.

Nordenstreng arvioi että aikataulun tiukkuuden vuoksi kätevinä olisi OPM:n kirjeessä nimeämien oppilaitosten 15.11. mennessä ilmoittaa edustajat Hannu Vanhaselle, joka sopinee eri osapuolille vetäjäksi. SJL:n kautta voitaneen kuvaajat ottaa mukaan. Entä Taideteollinen ja Lahti.

Norvio korosti että tällaisessa tilanteessa on hyvä pitää eri osapuolet mukana ja myös mainitut kaksi laitosta. GTL:n osalta ei näe järjestön osanottoa välttämättömänä, mutta GTL:n kuulemista tai lausuntoa kyllä.

Vanhanen muistutti, että rengasmetro alkoi 5 vuotta sitten ja Tampereelta 2-3 opiskelijaa vuoden kerrallaan ollut mukana. Tulokset olleet näin päin hyviä, koulutetuille on ollut kysyntää alan johtavissa taloissa. Toisinpäin homma ei ole toiminut ihan yhtä hyvin, mutta nyt voisi olla tilanne erilainen, kun Tampereella on tarjota esimerkiksi hypermedialaboratorion ohjelma. Lahdenkin kanssa on ollut toistuvaa yhteistyötä, jossa on tuotettu esimerkiksi julkaisuja.

Päätettiin kokoonpanoksi TaY/tiedotusoppi (Vanhanen vetäjänä), Jyväskylä/viestintätieteet, SSKH/journalismi, SJL, Taideteollinen korkeakoulu ja Lahden muotoilu-instituutti. Työryhmän edustajat nimetään 15.11.1995 mennessä.

6. Ammattikorkeakoulujen ja kansanopistojen antama koulutus

Jarmo Häkkinen totesi että asiaa ajoittain pidetty esillä myös SJL:n ammattikoulutusvaliokunnassa, mutta siellä jäänyt sivummalle esimerkiksi täydennyskoulutusasioiden ollessa keskeisempiä ammatissa toimivalle väelle. GTL:n kanssa kuitenkin aiemmin puututtu opistojen markkinointitapoihin, joissa on annettu kuva toimittajan ammattipätevyyden takaavasta opetuksesta. Liittojen toiminta saikin opetushallituksen lähettämään asiasta ohjekirjeen oppilaitoksille. Tämän jälkeenkin SJL on ollut aktiivinen. Myös oppilaitosten opettajia on tavattu ja viestintäkoulutus käyttää kiitettävästi alan ammattikokemusta opettajakunnassa. Markkinointiin näissäkin keskusteluissa toivottu asiallisuutta. Arvioi kansanopistoissa olevan 19-20 linjaa ja 2 kuvaajalinjaa. On hieman alle huippuvuosien. Opistolinjojen opiskelijoiden tarvitsemaan harjoitteluun ei ole työpaikoilla varauduttu. Siihen ei myöskään ole varoja. Työntekijät kokevat usein harjoittelijoiden tulevan yllät-

täen, jolloin harjoittelijoille ei aina ole riittävästi ohjausta tai perehdytystä.

Häkkinen jatkoi, että ammattikorkeakouluasia on koko ajan ollut liikkeessä. Lahti on kunnallistumassa ja siellä tunnetaan muutoksesta huolta. Oma alueensa myös taiteen ja viestinnän oppilaitokset. Esimerkiksi Turussa kiinnostava dokumentaarinen ote. Ekat artonomeina valmistumassa 3.5 vuoden koulutuksesta. 1996 koulutus muuttuu 4-vuotiseksi medianomi-koulutukseksi. Opetushallinnossa oltu aktiivisia ja luotu yleviä periaatteita sisältäviä katsauksia, joihin SJL:kin on antanut lausuntonsa. Alalla ongelma kun koulutehtaan eikä töitä ole. Mietityttää myös opetushallinnon pape-reissa oleva tutkimusosaamisen korostus tällä opetus-asteella. Journalismiosa on löysä

Vanhanen totesi, että toki yhteistyötäkin on saatu aikaan esim TaY-TTVO, mutta vaikea tilanne kun eri paikkoihin uusiin taloihin tuntuu löytyvän välineisiin rahaa ja vanhat koulutuspaikat hädin tuskin pystyvät vanhoja laitteita ylläpitämään. Valokuvaajiahan täällä ei varsinaisesti ole tarkoituskaan kouluttaa.

Teinilä TVO-pohdintoihin osallistuneena kiitti SJL:n aktii-visuutta toiveikkaan kukkaiskielen kritiikissä. Tutkimus-osaaminen tällä tasolla lähinnä välineiden käytön ja mate-riaalien tutkimista. Journalismiosa ko mietinnössä on arvostelemisen arvoinen. Jatkossa taiteen ja viestinnän oppilaitoksista valmistuvien toimenkuvat kehittyvät. Toi-mittajakin tekee muuta kuin pelkät tekstit. Tiimityön mer-kitys kasvaa ja tällaiseen koulutuksen olisi tarjottava harjoitusta.

Norvio muistutti että uusien oppilaitosten nopeaa tuloa vastustettiin, koska nähtiin, ettei niille ole selkeää toi-menkuvaa eikä resursseja ole kaikille riittävästi.

Puheenjohtaja kiitti katsauksesta ja keskustelusta. Työ-markkinajärjestöt ja korkeakoulut seurannevat omalta osal-taan. Kehityksen kelkassa pitäisi pysyä. On tietysti mah-dollista ajatella, että luovutaan ammattiin opettamisesta yliopistoissa ja keskitytään pelkkään tieteeseen. Journa-lismissa on kuitenkin ajateltu että tarvitaan yliopisto-tason opetusta.

Savisaari viittasi Espoossa ilmoitettuun nuorten työttömien OTE-projektiin, jossa luvataan toimittajan taidot 5 kuukau-nessa. Toimittajia? Ehkä, kunhan eivät lupaa journalisteja.

3 Opiskelijavalinta: kokemuksia kesältä 1995 ja suunnitelmat kesälle 1996

Lars Rosenblad kertoi **SSKH**:n otetun jälleen 20 uutta, vaikka resurssit puoltaisivat vain 15 sisäänottoa. Poikia yllättäen enemmistö. Uusille ylioppilaille ei lisäpisteitä, mutta kokemuksesta kylläkin. Tarjottiin myös toimittajakou-lutuksen opintokokonaisuutta sivuainetta laajempuna muille kuin toimittajopiskelijoille. Tähän opintokokonaisuuteen piti kuitenkin pyrkiä ja päästä 20 valitun joukossa ja kou-lutusvaatimuksena oli vähintään 100 opintoviikkoa. Tällai-sen koulutuksen yhtenä ongelmana on laki, jonka mukaan

SSKH:sta valmistuu vain sosionomeja; muutosta haetaan. Yli-määräisenä opiskelijana taas ei saa opintososiaalisia etuja. Yksi koekaniiniksi lupautunut. Tulevaisuudessa voisi ajatella puolet ja puolet.

Anna-Maija Manninen kertoi **Jyväskylässä** valituksi tulleen nuoria naisopiskelijoita. Työkokemuksesta ei pisteitä ja nyt otettiin pääaineopiskelijoita. Harjoittelusta tulee ongelma. Mietitty nykyistä jakoa graafiseen ja sähköiseen, onko se jatkossa tarpeellinen. Nuoria opiskelijoita jatkosakin, jotenkin niitä miesopiskelijoitakin pitäisi löytää. Savisaari kertoi **Tampereelle** satojen pyrkineen ja soveltuvuusosankin suorittaneen 674 yritteliään. 40 piti ottaa, eri syistä lopulta 44 sisään; 33 naisopiskelijaa/11 miesopiskelijaa. Ensi kesänä otetaan oma koe eri päivänä kuin tiedekunnan koe. Nyt systeemi toimi kohtuullisen hyvin; valintakoe seuloi.

Päivi Anttila kysyi ei-ylioppilaiden tilanteesta.

Esko Lampinen totesi, että valmistava opetus on lopetettu, teoriassa ei-ylioppilaille ei muuta estettä.

Savisaari kertoi laitoksen vievän läpi yhtä monta sivuaineopiskelijaa, jotka ovat myös hakemassa samoja harjoittelupaikkoja tasavertaisesti.

Erkki Jyrinki muistutti että aiemmin on ollut harjoittelun ohjaajille kursseja ja TYT on valmis niitä jälleen järjestämään. Olisiko vuorotteluvapaasta apua harjoitteluun.

Norvion mielestä vuorottelun ongelmana on ansiotaso, joka ei houkuttele 4500 mk katto / 60 % ansiosid pvr max. Ilman muutoksia homma ei vedä.

Häkkinen kertoi SJL ammattikoulutusvaliokunnan selvittäneen. Osa-aikalisä olisi parempi järjestelmä, mutta vaatii paljon työtä kun työvoimahallinto ei ole tuntenut systeemiä ja taloissa on oltu epäluuloisia. Toteutuneet olleet onnistuneita. Tarvetta eri vaihtoehtoihin on väki on ollut taloissa lamavuosina todella kovilla.

Nordenstreng huomautti, että sivuaineilijat monella tavalla yritetty ottaa huomioon. Mahdollista on että toimittajan tutkintovaatimukset ovat toisena tukintona muun pääaineen ohella. Työmarkkinatkin viittaneet monipuolisen koulutustaustan hyödyllisyyteen.

Norvio sanoi aikaan hyvin sopivan, että koulutukseen etsitään monipuolisuutta ja että eri suunnista tulisi alalle väkeä.

Liisa Sundberg painotti että kyse on vapaasta ammatista ja mitä monipuolisempi koulutustausta sen paremmat mahdollisuudet.

Merja Minkkinen kertoi tällä hetkellä kursseillaan olevan opiskelijoita laidasta laitaan. Sivuaineilijoilla tuntuu olevan erityisen hyvä motivaatio opiskeluunsa.

Häkkinen sanoi jo pitkään toivotun koulutuksen läpäisevyyttä ja että alalta selvästi on havaittu puuttuvan esimerkiksi luonnontieteen ja tekniikan hallitsemista väkeä. Koulutusvaliokunnassa on pohdittu myös erilaisia teemoja kuten Pekingin kokouksen innoittamana naisten ja mediankäytön selvittämistä.

Rosenblad arvioi yhteiskunnan ja demokratian vaativan monipuolisempaa koulutustaustaa toimittajilta. Valtsika ollut

SSKH:n opiskelijoille melkein ainoa tausta. Tarvetta on vallankäyttäjien kieltä ymmärtävistä talouden, teknologian ja humanismin suunnilta tulevista.

Nordenstreng sanoi yhtenä piirteenä olevan myös toimittajat jotka pitkän käytännön kokemuksen jälkeen haluavat alan tutkinnon. Heitä on jonkin verran. Tuoreista tapahtumista voitaneen kirjata Reino Paasilinna, joka on työskennellyt väitökseen asti.

Aiemmin viestintätieteiden kehittämistä KN ja Tom Moring tehneet työtä yhteiskuntatieteiden kokonais selvitykseen (mm. toimittajakoulutuksen neuvottelukokous 16.4.1993). Todettu koulutuslinjoiksi TaY, JY ja SSKH/HY.

Tiihonen huomautti kyseisen työn sisältävän myös HY/viestinnän viimeisimpään taloussuunnitelmaan. Koulutuksessa, jossa väkeä tulee työelämästä, virrat ovat kuitenkin kovin arvaamattomat.

Nordenstreng arvioi myös resursseja tarvittavan.

Tiihonen huomautti näiden tarpeiden tulleen huomioon eri dokumenteissa. Ongelmana osittain professuuri joka on organisaatioviestintään kiinnitetty. Toiveissa joukkoviestintään professuuri ja muutakin resursseja.

Tiihonen kertoi HY/viestinnän valinnoista. Sisäänotto oli 30. Viestinnän opiskelijat nuoria naisia kehä kolmosen sisäpuolelta. Tulijoita on: valtiotieteelliseen tiedekuntaan pyrkijöistä joka neljäs valitsi ykkösvaihtoehtokseen viestinnän. Nyt on valittu ylempään tutkintoon jatkossa ehkä jako alempaan ja ylempään.

Todettiin pääsykoeasia käsitellyksi esittelyjen ja keskustelun kautta.

4. Työhönsijoittuminen ja työmarkkinaennusteet

Norvio kertoi, että kevään 1994 kokouksen Antti Paasion katsaukseen ei nyt graafisella puolella lisättävää. Näppituntumana kehitys, jossa alalla 1989 oli noin 40.000 työntekijää ja viimeisimmät luvut ovat noin 28.500. Pääosa kadosta kirjatyöntekijöiden osalla. Syksyn alkuun saakka kehitys oli tänä vuonna hyvä mutta lokakuussa taas miinusia.

Ylönen luonnehti sähköisen puolen perinteisen toiminnan pitävän arvionsa mukaan pintansa: tuotanto talojen ulkopuolella on lisääntynyt ja lisääntyy, mutta väkeä tarvitaan. Nyt vielä marginaalinen uusien viestimien osuus kasvaa, mutta osa kasvusta paikkaa poistumia graafisen ja perinteisen sähköisen viestinnän puolella. Isot talot molemmissa hyvin aktiivisia. Uudet viestimet korostavat monipuolisten taitojen ja sisältöosaamisen merkitystä.

Keskustelussa haarukoitiin alan toimittajien määrää lohkoittain 5000 painetussa viestinnässä, 2500 sähköisissä medioissa, lisäksi tiedottajia.

Häkkinen huomautti että parin vuoden takaiset visiot ovat olleet osuvia - liikkuvuus eri välineiden välillä on kasvanut ja itsenäisten tuottajien osuus on suurempi. Viime aikoina taas omistusjärjestelyjä esimerkiksi Lapin Kansa ja Savon Sanomat. Ulkomailtakin rahaa kiinni suomalaisissa välineissä.

5. Koulutuksen kehittämislinjaukset

Norvio esitteli GRAM-projektia, jossa EU:n tavoite-4-ohjelman mukaisesti kohdistetaan uudelleen koulutusta työttömyysuhan alaisille alan henkilöstölle: tuotannon, toimittajien, toimihenkilöiden, esimieskunnan ja yritysjohtajien ammattitaidon ylläpitämiseksi. Koskee Uttamaata ja lisäksi Forssaa ja Iisalmea. GRAM-projektin yhteydessä on tutkittu myös toimittajien tarpeita. Koottu lista hyvin monipuolinen (liitteenä). Toimii pienellä koneistolla - Pirkko Lankinen ja Sari Heikkilä työntekijöinä.

Häkkinen huomautti että GRAM on hyvin tekniikkapainotteinen, samoin sen kyselylomake. Ei ollut tarkoitukseen pohtia substanssia. Silti poiminnat tarpeista kertovat myös ajankuvaa toimitusten tilanteesta.

Esko Salminen kysyi näkyisikö GRAM:n kyselyn tiedoista uuden toimittajan profiilia esimerkiksi pääsykoekäyttöön.

Norvio vastasi, että nyt ollaan vasta alussa jatkossa voi tulla siihenkin tarkoitukseen hyödyllistä tietoa.

Häkkinen painotti, että kyse on nyt taloissa työssä olevien esittämistä vastauksista.

Koulutuksen puolella tietotekniikka ongelmana lähinnä jos journalismikoulutuksen perinteisten yliopistolaitosten laitteistoa ei saada pysymään ajanmukaisena ja muihin laitoksiin tulee uusin kalusto.

Perusjournalismin ja etiikan opetus tärkeää. Tekijänoikeudet keskeinen alue, jonka käsittely monille alalla tarpeellista. Kuvajournalismista on jo puhuttukin. Sitten ajalle tyypilliset free-työn, yrittäjyyden ja epätyypillisten työsuhteiden vaatimat taidot. Tiimityö kasvaa koko ajan ja vaatii omat taitonsa. SJL pyrkii pysymään entistä paremmin kiinni opetuksessa. 1.1.1996 alkaen opiskelijajäsenyys mahdollista.

Savisaari kuvaili, että jatkuvasti internetiin saa helpommin rahaa kuin jo olemassa olevien perustaitoja opettavien systeemien ylläpitoon ja kehittämiseen. Ollaan tuulten herkästi heiluteltavina.

Norvio huomautti juuri tästä syystä vastustaneensa uusien oppilaitosten tulvaa; resursseista vanhoille pulaa.

7 Muut asiat

Nordenstreng esitteli laitoksen henkilökuntatilanteen (luettelo liitteenä kokousaineistossa). Samalla kiinnitti huomiota budjettitilanteeseen, jossa runsas kuoppa (selvitys liitteenä kokousaineistossa).

Häkkinen kertoi kokouspäivänä olleen käynnit liikenneministerin ja kulttuuriministerin poliittisten sihteereiden luona Pohjoismaisen Århusin koulutuskeskuksen lakkauttaminen vuoksi.

Osanottajille jaettiin kopio Campus-verkkojulkaisun etusivusta. Tampereen yliopiston tiedotusopin opiskelijakurssityönä ensi numero juuri valmistunut.

Savisaaren mukaan tarkoituksena etsiä tällaisen julkaisun profiilia ja samalla tutkitaan julkaisutavan vaatimuksia ja ilmaisumuotoja.

8. Seuraavasta kokouksesta päättäminen

Seuraava kokous päätettiin pitää 13.2.1996 klo 13.30.

Kokous päätettiin klo 16.25

Puheenjohtaja

Kaarle Nordenstreng

Pöytäkirjanpitäjä

Olli Ylönen